

Jan Janczykowski

Uwagi Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o stratach powodziowych w województwie małopolskim w 2010 r.

Comments of the Voivodeship Monument Conservator concerning damage caused by flooding in Lesser Poland in 2010

Tegoroczne anomalie pogodowe spowodowały duże straty w czołowych zabytkach Krakowa i Małopolski – duże nie ze względu na ich ilość, ale z uwagi na powstałe problemy techniczne i wysokie koszty ich usunięcia. Niewątpliwie najpoważniejsze są uszkodzenia **kościola drewnianego pw. św. Michała Archanioła w Binarowej**, figurującego na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. W wyniku gwałtownego przyboru wody w pobliskiej rzece Sitniczance 4 czerwca 2010 r. kościół został zaledwie na kilka godzin zalany do wysokości ok. 15-20 cm ponad poziom posadzki. Napór wody był jednak tak wielki, że spowodował duże ubytki w podłożu. W rezultacie naruszona została geometria bryły kościoła: przemieszczeniu uległy filary i część ścian, posadzka częściowo się zapadła, częściowo wybrzuszyła, ołtarze i inne elementy wyposażenia przechyliły się lub w części opadły. Przywrócenie pierwotnego stanu wymaga wzmocnienia fundamentów przez wprowadzenie mikropali, a następnie żmudnego prostowania ścian – prace te należy wykonywać z wyjątkową ostrożnością, by nie uszkodzić cennych polichromii. Podczas przyboru wody w rzece zalane zostało również do wysokości 1 m prowizoryczne muzeum parafialne – uszkodzeniu uległa część XVII-wiecznych obrazów, zabytkowych tkanin, a nawet stare księgi parafialne. Prace ratunkowe, finansowane ze środków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków (badania geologiczne), Województwa Małopolskiego (projekt) i Ministerstwa Kultury i Ochrony Zabytków (realizacja) trwają.

W **kościółce drewnianym pw. św. Bartłomieja w Łapanowie** w ubiegłym roku zakończyły się wieloletnie prace konserwatorskie. 16 maja br. wieś, wraz z dwoma kościołami: starym i nowym, została zalana do wysokości ok. 1,5 m. Uszkodzeniu uległy cenne polichromie na ścianach, dolne partie ołtarzy, podłoga, prze-

mieszczeniu uległy filary podtrzymujące chór. Obecnie trwają prace zabezpieczające, finansowane przez Województwo Małopolskie.

Poważnym zagrożeniem dla małopolskich zabytków stały się osuwiska, spowodowane długotrwałym działaniem dużej ilości wody opadowej. Poważnemu uszkodzeniu uległy niedawno konserwowane **dwa krakowskie kopce: Piłsudskiego i Kościuszki**, osuwiska zniszczyły też części zbocza **Góry Staromiejskiej w Dobczycach** wraz z fragmentem starego cmentarza, część ogrodzenia **kościola w Tropiu** oraz taras **pałacu w Siarach k. Gorlic**. Tu naprawy będą bardzo kosztowne i długotrwałe (przykładowo – taras pałacu w Siarach znajduje się na krawędzi 18-metrowej skarpy, której część teraz się osunęła). Należy podkreślić, że uszkodzenia spowodowane osuwiskami w wielu przypadkach ujawniają się po dłuższym czasie – w ostatnich dniach do WUOZ w Krakowie wpłynęła informacja o osunięciu się części zbocza **wzgórza zamkowego w Oświęcimiu**.

Nadmiar wody okazał się też fatalny dla zabytków znajdujących się w bardzo złym stanie technicznym: w widoczny sposób powiększyły się uszkodzenia **ruin zamków w Bydlinie i Melsztynie**, a także pojawiła się wyrwa w murze kurtynowym fortyfikacji bastionowej **zamku w Wiśniczu**. Odpadł też fragment **miejskiego muru obronnego w Dobczycach**.

Tegoroczna powódź uwydatniła poważny problem niedostatecznego zabezpieczenia wielu zabytków przed tego rodzaju kataklizmami. Należy podkreślić, że jedynie wskutek szczęśliwego zbiegu okoliczności zniszczenia ominęły pozostałe drewniane kościoły z listy UNESCO: w Sękowej, Lipnicy Murowanej i Dębnie, a także obóz koncentracyjny Auschwitz-Birkenau – zabytki te są położone w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych. Niewiele lat wcześniej w Kalwarii Zebrzydowskiej wyłał Cedron, uszkadzając część obiektów zabytkowego

Ryc. 1. Binarowa. Kościół pw. św. Michała Archanioła. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
 Fig. 1. Binarowa. The church of St. Archangel Michael. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 2. Binarowa. Muzeum parafialne. Zabytki uszkodzone podczas zalania budynku. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
 Fig. 2. Binarowa. Parish Museum. Historical objects damaged when the building was flooded. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 3. Binarowa. Zniszczone ogrodzenie kościoła. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
 Fig. 3. Binarowa. Ruined fence around the church. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 4. Binarowa. Przykładowe deformacje posadzki kościoła. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
 Fig. 4. Binarowa. Sample deformations of the church floor. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 5. Binarowa. Widoczne deformacje geometrii ścian i ołtarza bocznego. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
 Fig. 5. Binarowa. Visible deformations of the walls and side altar geometry. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 6. Binarowa. Zakrystia. Zwracają uwagę przechylone meble. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
Fig. 6. Binarowa. Sacristy. Tilted furniture draws attention. Photo Jan Janczykowski, June 2010

Ryc. 7. Binarowa. Zakrystia. Szafa przechylona wskutek zapadnięcia się części posadzki. Fot. Jan Janczykowski, czerwiec 2010
Fig. 7. Binarowa. Sacristy. Cupboard tilted because a part of the floor caved in. Photo Jan Janczykowski, June 2010

zespołu pielgrzymkowego. Poważnym problemem jest znalezienie optymalnego sposobu zabezpieczenia przynajmniej najcenniejszych zabytków przed powodzią w sposób możliwie jak najmniej ingerujący w ich otoczenie. Z całą pewnością jest duża szansa na znalezienie

optymalnych rozwiązań – pilnie przydałoby się w tej sprawie specjalistyczna konferencja z udziałem fachowców od wykonywania zabezpieczeń przeciwpowodziowych, konserwatorów i architektów krajobrazu. Nie można zwlekać, gdyż znów obudzimy się po kolejnej szkodzię...

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest relacją wojewódzkiego konserwatora zabytków o stratach, jakie poczyniły wiosenne powodzie w obszarze Małopolski. Omówione zostały zniszczenia m.in. drewnianych kościołów w Binarowej oraz Łapanowie, pałacu w Siarach koło Gorlic. Uszkodzeniu uległy także dwa kopce: Piłsudskiego i Kościuszki w Krakowie.

W podsumowaniu autor zgłosił pilną potrzebę znalezienia optymalnego sposobu zabezpieczania zabytków przed falą powodziową.

Abstract

This article is the report of the Voivodeship Monument Conservator concerning the damage caused by the spring flooding in the area of Lesser Poland. The report presents damage done to the e.g. wooden churches in Binarowa and Łapanow, the palace in Siary near Gorlice. Two mounds: of Piłsudski and Kościuszko in Krakow were also damaged.

In conclusion the author emphasised the urgent need to find an optimal method of protecting historical objects from flooding.